

Între Răsărit și Apus. Contribuții la exegeza Vechiului Testament

A. Rezumat

Prezenta teză rezumă principalele mele realizări profesionale precum și relevanța și originalitatea contribuțiilor mele științifice în domeniul cercetării biblice.

După 1989 se observă între teologii ortodocși preocuparea salutară de a găsi un profil ortodox al exegezei biblice. Pe de altă parte, impulsurile venite din Apus, referitoare în primul rând la rezultatele cercetării istorico-critice, nu pot fi ignorate. O izolare a teologilor ortodocși de temele teologiei biblice din Apus ar fi neproductivă în contextul global actual, cel puțin din perspectiva relațiilor Bisericii Ortodoxe cu lumea eterodoxă.

Activitatea mea științifică și profesională a fost marcată de o preocupare pentru deschiderea spre dialog a teologiei biblice românești. Prin volumele și studiile publicate am căutat să construiesc punți între Răsărit și Apus. Am considerat că principale realizări ale teologiei biblice occidentale pot oferi cercetătorilor români puncte de raportare în articularea propriei teologii. În mod asemănător, teologia ortodoxă are unele resurse recunoscute și în Apus – de pildă, importanța pe care o acordă recepției patristice și liturgice a textelor biblice. Altele, cred eu, sunt încă prea puțin conștientizate. Aș include aici înțelegerea integratoare, care caracterizează tradiția ortodoxă: interpretarea Scripturii e parte a etosului creștin, celebrat în ritualul Bisericii și trăit în viața privată, în familie și în societate.

Teza de doctorat (Profetul Ilie și narațiunea despre secetă – 1R 17,1-18,46. Studiu exegetic și hermeneutic) a trasat principalele direcții pe care le-am exploatat în cercetarea ulterioară. Exegeza sincronică, diacronică și patristică precum și discuția hermeneutică – cele 4 mari teme ale tezei – au fost aprofundate în studii pe care le-am publicat în reviste științifice și volume, în țară și în străinătate.

Anterior tezei mele de doctorat, literatura teologică românească referitoare la profetul Ilie se rezuma la predici și texte cu caracter de popularizare. În studiile despre Ilie am abordat aspecte ce țin de istoria literară și de analiza structurală a textului biblic. Din perspectiva istoriei religioase, am analizat în ce măsură tradițiilor despre Ilie reflectă categoriile utilizate

în cercetarea religiei israelite (politeism, monoteism, monolatrie exclusivă). Mai multe studii analizează recepția figurii profetului Ilie în scrierile părinților Bisericii.

Chestiunea hermeneutică este una dintre cele mai asiduu dezbătute între teologii ortodocși din domeniul studiilor biblice. În acest context, am publicat studii despre avantajele și limitele diferitelor abordări/metode exegetice. La fel de necesară și edificatoare pentru teologia ortodoxă mi s-a părut analiza surselor teologiei biblice românești. Am cercetat în ce măsură teologia biblică ortodoxă modernă s-a dezvoltat din propria tradiție exegetică sau a utilizat resurse eterodoxe și ce implicații actuale decurg de aici.

Cercetările mele asupra narațiunilor biblice au fost efectuate cu precădere asupra narațiunilor profetice din cărțile istorice. În practică am utilizat atât abordarea naratologică cât și cea istorică a textelor.

Au trecut mai bine de 70 de ani de când Martin Noth formula teoria despre *Istoria deuteronomistă*. Teoria a devenit, cu unele importante ajustări (Cross; Smend, Vejiola, Dietrich), una din teoriile de referință ale științei biblice. În teologia românească, ipoteza *Idtr* a rămas cvasi-necunoscută înainte de 1989. Câteva dintre lucrările publicate de mine reprezintă o contribuție la acoperirea acestei lacune. Am investigat cu precădere sursele și tradițiile pre-deuteronomiste și modul receptării lor în *Idtr*.

De la începuturile Bisericii, textele Sfintei Scripturi au fost utilizate în cult. Ritualul și iconografia Bisericii sunt exemple ale unui tip de interpretare a textului biblic pe care l-am denumit, în cercetările mele, „exegeză liturgică”. În viziunea mea, metoda acestui demers trebuie să fie diacronică. Pentru a stabili de ce Biserica a preluat anumite pasaje biblice în diversele ritualuri ale sale, este necesar să fie explorate textele biblice mai întâi în contextul lor istoric. În felul acesta se poate distinge în ce măsură înțelegerea textului biblic a dobândit dimensiuni noi în Biserică.

Știința biblică este supusă rigorilor impuse, în general, oricărui domeniu al științei. Adresabilitatea redusă și discursul arid sunt aspecte inerente și inevitabile ale teologiei academico-științifice. Pe de altă parte, cercetătorul biblic trebuie să facă un compromis, între rigoarea academică și identitatea creștină, răspunzând necesităților Bisericii, „convertind” rezultatele exegezei științifice într-un limbaj accesibil, mai ales atunci când problemele și provocările societății moderne o impun.

Într-o bună măsură, publicațiilor mele au o componentă referitoare la recepția textelor biblice. Teologii ortodocși au acordat mereu un loc important recepției textelor biblice în Biserica primară și în perioada patristică (sec. 1-8 d.Hr.), considerând că ea e paradigmatică în

interpretarea modernă a Sfintei Scripturi. Personal, am considerat necesar să extind perioada de referință, incluzând ca momente în istoria recepției textelor vechi-testamentare și Noul Testament, scrierile din iudaismul timpuriu – chiar și Vechiul Testament. Astăzi fenomenul recepției textelor mai vechi în cărți mai recente din Biblie („Scriptprophetie”, „rewritten Bible” ș.a) se bucură de consensul cercetătorilor. Se poate spune că Vechiul Testament este rodul recepției tradițiilor și scrierilor mai vechi din Israel.

Publicațiile mele sunt, într-o măsură semnificativă, concretizarea comunicărilor pe care le-am prezentat la diverse întruniri științifice. Activitatea publicistică a stat la baza recunoașterii profesionale și acceptării mele în asociații ale cercetătorilor biblici.

O prioritate în activitatea didactică va fi în continuare exersarea unor abilități care să le permită studenților munca individuală și metodică cu textele biblice. Această pregătire le va facilita înțelegerea proprie și le va fi de folos în cercetare sau în activitățile profesionale.

Mi-am propus să continui principalele direcții de cercetare abordate până în prezent, incluzând și direcții noi, de perspectivă pentru teologia biblică. Între temele de interes voi include canonul și cărțile anaginoskomena ale Vechiului Testament. Mi se pare importantă apoi cercetarea unui tip de recepție problematică, iudeofobă a Vechiului Testament și a poporului Israel în Biserica Ortodoxă, în prima jumătate a secolului 20. Extremismul, politic sau religios, e primejdios, iar rădăcinile și antecedentele sale trebuie cunoscute pentru a nu fi repetate. Tema imigrației este mai actuală ca oricând în Europa. Intenționez să abordez tema străinilor– de care e strâns legată tema identității – îndeosebi în narațiunile din Vechiul Testament.